

שרשרת החיים

ygreenberg@hadar.org – ר' ייץ גרינברג

פרשת פנחס תשפ"א

יש המתייחסים לסיפורן של בנות צלפחד בפרשת פנחס כאירוע פרוטו-פמיניסטי. לצלפחד לא היה בן ובמותו הותיר אחריו חמש בנות. בחברה המקראית, אדם שמת בלי להשאיר אחריו בנים דומה למי שאינו משאיר ירושה, ולכן נחלתו של צלפחד (שאמורה להימסר לחזקתו כשבני ישראל יתיישבו בכנען)¹ דינה להיעלם. בנות צלפחד פונות למשה ומבקשות לרשת את נחלת אביהם כדי שהבית והנחלה הנושאים את שמו לא יעברו לאחר. משה נועץ עם אלוהים ונקבע כי הן צודקות וכי יש לתת להן את נחלת אביהן/משפחתן. פסיקה זו התקבלה באופן גורף. בכל מקרה שבו מת אדם בלי להשאיר אחריו בנים, נחלתו עוברת לבתו.² אם אין לו בת, יירשו אותו אחיו, ומשם בסדר יורד על פי קרבה משפחתית למנוח (במדבר כ"ז, 11-5).

¹ במדבר כ"ו, 56-52.
² במדבר כ"ז, 4 והמסקנה בפרק ל"ו, 12-1.

ייתכן שהנראטיב הזה מעיד על האידיאל המקראי האולטימטיבי לשוויון מגדרי, אך נראה שאירוע זה קשור יותר להמשכיות של המשפחה. התורה דואגת בראש ובראשונה שהירושה/נחלה של צלפחד תישאר במשפחה כדי ששמו לא יימחה ושחלקה השווה של כל משפחה בכל שבט לא יאבד.³

זהו מוטיב חוזר בתורה: שלא תימחה אף שושלת מעל פני האדמה. אם אדם מת ללא צאצאים, למשל, מצווה אחיו לייבם את אלמנתו ולקרוא לראשון שנולד מנישואים אלה על שם המת ובאופן זה קו החיים של המנוח לא נגדע במותו. הרעיון ששרשרת הדורות לא תינתק הוא ערך חשוב בתורה המדגיש את אחד ההיבטים החשובים ביותר בחיי ברית: מחרוזת-עד של שומרי הברית.

המסורת היהודית גורסת שהאל גייס את בני האדם משום שהם מסוגלים להבין את מטרת תיקון עולם והאמצעים להשגתו: למלא את הבריאה בחיים ולשדרג את היקום כך שיתקיימו בו הרמות הגבוהות ביותר של איכות חיים והגשמה. זוהי המחויבות של השותפים עם האל בברית נוח: למלא את העולם בחיים.⁴ אחריה אירעה שותפות מסוימת עם אברהם⁵ - ובהמשך גם עם בני ישראל, המתחייבים לשמש כמחנכים, כקובעי סטנדרט ומודל לחיקוי בעבור כלל האנושות.⁶

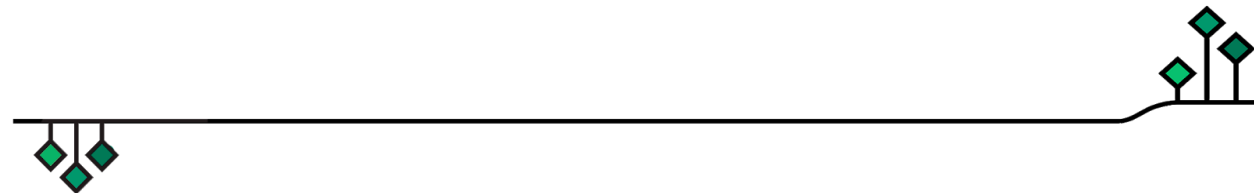
מתוך כבוד לטבע האדם ולמוסכמות חברתיות (שלא ישתנו בן לילה) הברית פועלת בקצב הדרגתי לשדרוג העולם. תקופת חיים אחת לא תספיק לתיקון העולם (כ-4,000 שנה אנחנו עובדים על הברית הזו ועוד לא השגנו את היעדים). כל אדם המחויב לברית ישאף להשיג כמה שיותר בתקופת חייו.ה, ואז ליצור (או

³ ר' התייחסות לשוויון אוניברסלי בדבר תורה [לפרשת בהר בחוקותי](#).

⁴ בראשית ח, 22-21; ט, 7-1; ט, 17-8.

⁵ בראשית כ"א, 3-1; פרקים ט"ו ו-י"ז.

⁶ שמות י"ט, 7.

להכשיר) למשימה את הדור הבא⁷. אם לא יעשה כן, כל המעשים שנעשו במשך חייו. יהיו לחינם, המשימה תישאר בלתי גמורה והיעדים לא יוגשמו. לפיכך, חלק מרכזי בתודעה של שותף. הברית הוא: אני נחוש בדעתי ששרשרת החיים לא תסתיים במותי או במות שותפי הברית ונציגיה בדורנו. האחריות שלי היא לברוא את הדור שימשיך אחריי. אם אין לי ילדים, אפשר לאמץ ילדים או לחנך ילדים של אחרים לקבל על עצמם את המשימה.

תודעת ברית זו היא אשר מניעה את התורה לראות בכל קטיעה של שרשרת החיים נסיגה משמעותית בהתקדמות לתיקון עולם. לכן, התורה יצרה מסורות כמו ייבום המאפשרות את המשכיותה של שרשרת החיים כאילו לא נפגעה. באותה רוח, חברי הברית מתבקשים לחשוב לא רק על החיים שעליהם לחיות אלא על חייהם כחוליה רבת חשיבות בשרשרת החיים. רק אם השרשרת תימשך ברציפות בלי להיקרע - כשהחזון יועבר והדורות ימשיכו את המהלך - רק אז אולי ניתן יהיה להשיג תיקון עולם.

המאמץ הנוסף אינו רק הגשמת קונספט ולקיחת אחריות למען עתידה של הברית. המשימה נושאת לפחות שלושה פרסים: ראשית, אני הוא המוטב. ה של מאמצי הדורות הקודמים והישגיהם. נקודת הזינוק שלי מתחילה עם ירושה מדורות עברו כך שמלכתחילה אני ברמה גבוהה יותר מכפי שהייתי לו התחלתי מבראשית. משימתנו, אם כך, היא להפוך את נקודת המוצא הגבוהה יותר למחויבות להרחבת הגישה ובתינת הזדמנות לקבוצות שאינן בעלות יתרון זה.

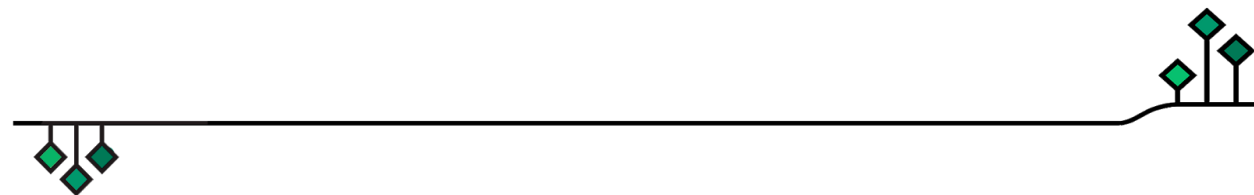
⁷ ר' דבריי [על פרשת ויחי](#).

שנית, אני ממלא תפקיד בהפצת בשורת הברית. אני מתחיל בכך שאני מתייחס לתובנות ולהתנסויות של דורות העבר כחלק מנחלת אבותיי ואמותיי. אני יורש את התבונה, את חוויות החיים שנרכשו בעמל ואת הידע המצטבר של קודמיי וקודמותיי. ממקום זה אני מתחיל לשדרג את חיי באופן משמעותי ואת היכולת שלי לחיות חיים טובים ולהתרכז במקסום שלהם.

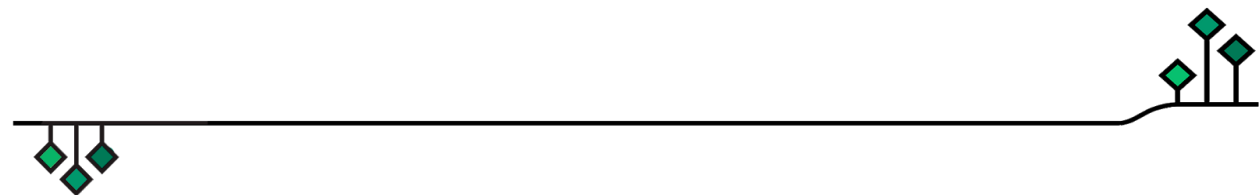
אחרון חביב הוא הפרס השלישי: חיי לא יסתיימו עם מותי. ייתכן שמשימות ויעדים שלא הושגו במהלך חיי יושלמו בידי החוליות הבאות בשרשרת החיים, במיוחד אם העברתי הלאה את חזון תיקון העולם - וחשיבות החיים לעצמנו אך גם מעבר לעצמנו - שהוא משמעותי למימוש הברית. הבטחת המשכיותה של שרשרת החיים - הנושאת איתה את חזון הברית והבטחתה - היא אור ירוק להתחיל בתכניות ולחיות למען מטרות שיימשכו אחרי ימי חיי כמו שנאמר נאמר ש"לא עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לְגִמּוֹר". אך אם מבינים את מטרת העל והיעד האולטימטיבי של תיקון עולם, לא נרגיש בני חורין להיבטל מהפעלת מערכת השדרוג - הרי הוא תהליך התיקון.

כל אחד ואחת מאיתנו יכולים לבחור את המקומות שבהם אנו תורמים - בין אם בהעשרת העולם ובהתגברות על עוני בעסקים (יחס הוגן לעובדים, כבוד לסביבה ועוד); בין אם ברפואה, בהתגברות על מגפות או מחלות או ירידה לעומקם של יסודות ביולוגיים וגנטיים שבעתיד יוכלו לרפא מחלות הנחשבות היום לחשוכות מרפא; בין אם בחינוך - בהרחבת יכולותיהם של בני אדם ו/או העברה של מסר חזון הברית; בין אם ביצירת משפחה ופיתוח הערך והכבוד של כל ילד.ה. אני מסוגל לעשות את כל הנ"ל -

ואני יכול להבטיח שלא הכל יהיה לחינם באמצעות בניה של החוליה הבאה בשרשרת החיים, אשר תמשיך את העבודה בדור הבא.

יש לציין, שמאז שההתמודדות עם העולם המודרני הפכה לבעיה הגדולה ביותר של היהדות, שרשרת שומרי הברית נחלשה בשני קצותיה. מצד אחד, יהודים רבים פירשו את האמנציפציה והזכות לאזרחות שווה כאישור לחיות למען עצמם. אחרי הכל, גורלן של הקהילות (קבוצות?) כבר לא הגדיר את חייהם הפרטיים. יהודים רבים פירשו את האינדיבידואליזם המשגשג כמנדט לדאוג רק לעצמי שלהם. אל מול האוטונומיה האינדיבידואלית, בוגרים אֶל-הוריים אינם חשים חיבור להבטחת דור נוסף והמשכיות לברית. מן העבר השני, יהודים רבים הסיקו שהדרך להמשיך את שרשרת תיקון העולם היא בהצטרפות לחברה הכללית ולמפעליה במקום לפעול מתוך הברית היהודית. צעירים רבים שחשופים לכל רבדי התרבות הכללית הופכים לחילונים ומחליטים לחיות את חייהם בהלימה עם התרבות הכללית. תרבות חילונית היא בפירוש מושכת ועשירה ויש בה חלקים רבים הכלולים באידיאל היהודי של תיקון עולם. משמעות הדבר היא שגם כשמדובר ביהודים המאמינים בתיקון עולם, הם פונים לתרבות החילונית כדי להגשים בה את חזונם ולמצוא בה משמעות לחיים. בארצות הברית זה נכון לגבי כל הזרמים היהודיים שילדיהם חשופים לעולם המודרני. זוהי תופעה שמאיימת על המשכיות התנועות הרפורמיות והקונסרבטיביות וגם באורתודוקסיה המודרנית יש כ-40% יציאה בשאלה. בפועל, תרבות יהודית פחות מפותחת תפסיד בתחרות הלויאליות הראשונית. אני מאמין שהדרך להחזיר את מרכזיות הברית היא לפרוס את כל רוחב היריעה של היהדות, כך שתהיה זו דת השואפת לשמש כלי מרכזי לתיקון עולם ויש בכוחה לעשות כן.

גרסה כזו של יהדות מקיפה תהיה מסוגלת לעמוד על שלה ואף להרים תרומה רוחנית חשובה לתרבות
הבי עשירה וחפצת חיים שהתקיימה מעודה.

